

den trogna

Fritänkaren

Nr. 117 Juni 2003

Elfte årgångens nummer 6.

Innehåll :

Valborg '03	2
Det hårda turnélivet (<i>till Finland</i>)	3
Leif Wager in memoriam	5
Vad jag minns! - del 2 av Aurelio Lanciais minnesanteckningar	5
Rudolf Steiners andevetenskap	9
Reflexioner angående Jules Massenet och Gabriel Fauré	12
Apologi för en invandrare, <i>av Laila Roth</i>	13
Shakespearedebatten (del 51) : <i>Bacon-Marlowe (forts.)</i>	13
Ahasverus, del 29 : <i>Djingis Khan och Timur Lenk</i>	15
Månadens filmer - från "Den ryska arken" till "Bloody Sunday"	17
Den absurda krigsresan, del 2 : <i>Kriget i Verona och Biella</i>	19
Bröllopsresan, del 7 : <i>Doktor Sandys bordssamtal (forts.)</i>	21
Kalender, juni 2003	23
Lyckliga möten i Ladakh, del 9 : <i>Det händer i Lamayuru</i>	23
Sars-epidemins konsekvenser	25

Fritänkaren är en unik kulturtidskrift som på ett personligt sätt förmedlar filmupplevelser och kunskap i musik och litteratur jämte reseskildringar från främst medelhavsländerna och Himalaya med oförglömliga möten med andra folk, mentaliteter och unika personligheter, samtidigt som den genom utforskningar i politik och religion försöker pejla de stora djupens underströmmar i världen och hålla koll på dem som ett slags spirituell världsbarometer.

Den beräknas utkomma med minst 10 nummer årligen på svenska samt några på engelska, (som återger den svenska upplagans viktigaste artiklar i översättning.)

Den är inte avhängig någon religiös eller politisk förening eller organisation.

Den har inga andra inkomster än sina prenumeranter.

Redaktören står för alla artiklar som ej är signerade.

Redaktion : C. Lanciai, Ankargatan 2 A, 414 61 Göteborg, tel. 031-247887.

Postgiro : 621 39 94 - 4 ("Fritänkaren", C. Lanciai)

Årsprenumeration: 250 kr (även i Danmark och Norge; i Euroland: 30 Euro)

Tvåårsprenumeration : 350 kr (40 Euro)

Redaktionsslut för detta nummer : 24.5.2003

Copyright © C. Lanciai med medarbetare - *Letnany* 131

Det nästsenaste numret av *Fritänkaren* finns numera alltid tillgängligt på nätet i

HTML-format jämte andra skrifter på följande adress:

<http://hem.fyristorg.com/aurelio/>

e-post-adress: lanciai@hem.utfors.se

Valborg '03

Ödet ville sig inte bättre än att vi måste överge Lund efter tolv års insittning och infestning av Lundagård med omnejder, då Ullas exodus till fjärran Blekinge nödvändiggjorde diverse brådstörtade uppbrott från sedan länge invanda existenser, men icke förändrades Valborgsgänget för det. Samma gamla tal gick av stapeln igen i samma gamla ordning som alltid med samma gamla innehåll, vilket i år dessutom extra särskilt poängterades om att just beröra samma gamla innehåll som alltid om vårens alltid lika häpnadsväckande och överraskande entré (som om den var något högeligen sensationellt, fastän den i år till följd av lång, tung och svår vinter uteblivit utom med falska förespeglingar om gott väder som genast övergått i skyfall och snöfall, regn och rusk och råa nordpolsstormar), om kvinnans alltid lika och i år extra tillökade kongeniala förtjänster och behag, om mannens alltid lika upprepat odrägliga och orättvisa överlägsenhet gentemot den i jämförelse därmed alltid mera förfördelade stackars kvinnan, den eviga påminnelsen om hur det var sistlidna år vilket alltid glömts bort lika totalt av alla som varit närvarande, om det alltid lika grandioست uppförstorade hallonets betydelse och förtjänster, aldrig om dess nackdelar, om matematikprofessorns alltid lika grundliga analyser av matematiska problem som om huruvida gubbar rent fysiskt bör applicera hängslan på sina badbyxor eller inte beroende på om dessa träs över eller under kalaskulan, och så vidare. Fastän Lund var skrotat och Blekinge lämnat därhän hade ingenting alls förändrats fastän vi samlats i en helt ny miljö under helt nya premisser med ett helt nytt piano med andra totala nymodigheter såsom en riktig scen, ett enda långbord, högt till taket, inga källarvalv, ingen dålig akustik, inget hyrt porslin, inga trappor att springa och snubbla i och baxa pianon i, ingen bullrande gata utanför, inga omedelbara radhusgrannar, plus diverse andra drastiska förändringar i positiv riktning: äntligen hade vi blivit ståndsmissiga - efter 40 år!

Det så påtagligt positiva i de drastiska förändringarna manifesterade sig på allehanda sätt, genom en livslevande publik som nyfiket dök upp ur buskarna i parken, genom en så mycket smidigare servering genom frånvaron av plast och stök och allt knuffande och trängande ersatt av gående bord, genom den friare atmosfären och större friden, genom den hälsosammare miljön i parklandskap så nära havet och genom sällskapets festinflyttning i vad som i jämförelse med dess tidigare festboningar bara kan beskrivas som ett slott.

Det säger sig självt att Valborgsfirandet faktiskt blev mera harmoniskt och lyckligt än någonsin trots den fortfarande pågående ruskiga vintern, trots fleras långvariga och nästan kroniska förkylningar, trots saknaden av Rutger samt andra stamkunder som blivit kvar i Lund, och trots den liksom alla tidigare år alltjämt obönhörligt tilltagande sammanlagda åldern, som nu i mer än fyrtio år faktiskt tillväxt med mer än tjugo år årligen. Vi har alltså under denna tid blivit sammanlagt mer än 800 år äldre, inför vilket matematiskt faktum det måste framstå som ovedersägligt att vi för länge sedan redan inträtt i den tidlösa zonen.

Vad kan man mer begära? Vi fortsätter och blir bara lyckligare och saligare för varje år, och det scenariot som förespeglades i Ullas underbara Valborgsfabel och framtidsvision, att till slut en enda person sitter kvar av oss och firar Valborg ensam behöver knappast befaras, då detta sällskap i sin tidlöshet helt enkelt inte går att upplösa. Fyrtio års skilsmässor, uppbrott, omflyttningar, tragedier, innovationer, drastiska förändringar, målbrott och andra katastrofer har inte kunnat reducera festvoluminositeten en enda tum, och då är chanserna inte bara goda men oförnekliga att vi kan hålla på i minst fyrtio år till.

Det hårda turnélivet

Det gällde att hinna hem efter Valborg i tid innan bussen skulle gå till Finland tidigt samma morgon. Prospektet försämrades avsevärt av det faktum, att när man var färdig att bege sig hem per cykel klockan tre på morgonen ösregnade det. För att skydda frack och persedlar måste man alltså cykla med paraply. Detta är ingen lätt sak från Långedrag klockan 3 på morgonen efter nio timmars oavbrutet festande med öl, snaps, vin, dessertvin, punsch och en hel festbankett i bringan. Företaget höll faktiskt på att stranda: på toppen av Godhemsgatan (en av ett flertal branta kullar som måste besegras på vägen) vek sig cykeln, och man ramlade handlöst i vattenpussar och slog upp ena knät medan regnet öste ner och paraplyet låg massakrerat i vad som krampaktigt liknade något i högsta grad oidentifierbart som liksom ett trasigt stålskelett spretade åt alla håll utom det rätta....

Men hem kom man och fick precis fyra timmars sömn innan man på sämsta tänkbara humör måste tvinga sig upp igen för att mobilisera all den odrägliga hastighet som krävdes för en intensivt käck körresa sittande på buss och båt under fyra dagar....

Förgäves hade jag försökt komma undan, men allt var betalt i förväg, och trots den långa vårfrökylningen sedan 10 mars (nersmittad av ett fullkomligt oskyldigt spädbarn) med totalhavererad röst och en rökhosta som fått La Traviata att framstå som frisk kunde jag fortfarande sjunga (vilket Valborgs soloconcertanteframföranden bevisat) och hade därför inget giltigt förfall. Man bara måste hänga med.

Det var ett fruset körgång med ännu frusnare damer som utanför Valand den första maj klockan nio på morgonen stod i ösregnet och väntade på en buss som envist lyste med sin frånvaro. Till slut måste någon gå och leta efter den, och då uppenbarade den sig som genom ett trollslag. Knappt hade vi återfått hoppet om livet inne i bussvärmen när extra mod ingöts i oss då alla fick sig ett glas champagne med laxsmörgås och därefter öl. Vad gjorde det då att det regnade genom hela Sverige?

Båten över havet erbjöd en högst oväntad överraskning vid inträngandet i Finska Viken morgonen därpå, då denna alltjämt befanns vara full av drivis. Det var en vacker syn att se morgonljuset nästan övernaturligt reflekteras av nordpolslandskapet, där man nästan väntade sig få se isbjörnar och valrossar eller pingviner. Isblockaden kunde dock forceras, och Helsingfors hade trots allt plusgrader att bjuda på ehuru ej fler än fyra.

Mycket var på gång i Helsingfors. Det hysteriska ishockey-VM höll på som bäst att utspelas i närheten, och invid vårt hotell Scandic vid Simonsfältet låg hela busstationen söndersprängd i en massakrerad massiv grop där gatuborrar och bulldozers härjade. Man hade sprängt bort berget där för att bygga en underjordisk busstation, så vi förstod varför vi hade lyckats få plats på just detta hotell trots ishockey-VM i närheten, där Finland just förlorade 1-5 mot lilla Slovakien.

Vårt lilla Bellmansdivertissemang ägde rum i Svenska Folkskolans Vänners lokaler på Nylandsgatan i nästan samma kvarter där jag en gång först sett dagens ljus i Doktor Boijes privatsjukhus vid Bulevarden. Finlands Bellmanssällskaps ordförande den 77-årige Lars Huldén var närvarande, som organiserat det hela tillsammans med Lars Lönnroth, som föreläste över Bellmans mest ambitiösa verk, halvoperan "Bacchi tempel" om Movitz död och pånyttfödelse som festlig Bacchusgestalt, ett verk som vetenskapen veterligt aldrig framförts i sin helhet offentligt, samt med Martin Bagge, som utklädd till Bellman själv föredrog sina mycket förtjänstfullt inlevelsefulla tolkningar av Bellmans sånger, jämte vår tjugo man starka kör under ledning av Thomas Lagerberg. Efter divertisementet vidtog supé på Börsen med start klockan halv 10 och avslutning efter ett. Det blev en ny

halv fyra-natt. Resten av denna körresa är till följd därav och dess följer hölj i fullständigt dunkel: ingen kommer ihåg något.

Emellertid överlevde minnet av diverse chocker. Den första var Finska Vikens uppfyllande av drivis. De snabbare färjorna till Estland skulle ha inlett sin trafik till påsken, isen hade förskjutit premiären till Valborg, men nu måste den uppskjutas två veckor till. Alltså var våren minst en månad försenad.

Den uppbrutna busstationen fick man veta att hade genomförts av diverse kommunalråd och borgmästare från Kuopio, alltså från Finlands djupaste och innersta vildaste skogsområden, som samfällt kommit överens om att i en sorts inbiten kulturmafia göra allt för att förstöra vad som kunde förstöras av Helsingfors centrum. Till detta hörde även det moderna muséet Kiasma för modern (abstrakt obegriplig) konst, en alldeles fasansfullt vedervärd skrotbyggnad, som mest tjänade till att förfula omgivningen för gamle Mannerheim på sin passgångare, som verkade inspärrad. Sådant hade helsingforsarna drabbats av utan att de kunnat sätta någonting däremot.

Dock var vårt framförande inför Svenska Folkskolans Vänner något av ett historiskt ögonblick genom Lars Huldéns och så många betydande rikssvenskars närvaro, ty oss veterligen var Bellman aldrig i Finland. Att det alls förekommer ett Bellmansällskap i Finland var en nyhet för oss, men tydligen är det på frammarsch.

Något måste också sägas om min egen obefintliga roll i detta sällskap. Jag är ju finländare men kan ej tala finska, vilket många upplever som något av en absurd och orimlig oegentlighet. Hur har jag kunnat understå mig att inte lära mig finska fastän jag talar finlandssvenska och vistas i Finland varje år? Varför envisas jag med att inte lära mig finska? De flesta, det är mer än 90% av alla finlandssvenskar, talar ju finska. Varför har jag undantagit mig? Under resan fick jag flera finska frågor av bröderna och uppmanades att hålla finska anföranden, som om de tog för givet att finska nästan var mitt modersmål, medan jag i stället framstod som en dövstum anal-fabet. Hur tackas jag?

Jag evakuerades från Finland innan jag var ett år gammal, och svenska var mitt enda modersmål. Utan att någonsin få gå i skola i Finland kunde jag knappast lära mig finska. En gång gjorde jag ett hjältemodigt försök att studera finska på vuxengymnasiet, men kursen måste läggas ner mitt i terminen, då alla de andra eleverna gav upp och försvann.

Nu är också svenskarna i Finland en utsatt och sårbar minoritet, som behöver allt stöd de kan få. Detta motiverade mig att i stället för att lära mig dålig finska koncentrera mig på att bättre odla min svenska. Det är bättre att tala få språk bra än många språk dåligt. Man kan aldrig lära sig något språk bättre än sitt modersmål, men ju bättre man lär sig sitt modersmål, desto bättre kan man även lära sig andra språk. Man kan lära sig två språk bra. Ännu ett tredje språk kan man komma in på djupet med, men sedan måste ytterligare språkkunskaper bli ständigt ytligare. Jag talar svenska och engelska bra, italienska försöker jag fördjupa mig i, och jag klarar mig med tyska och franska. Det räcker. Även finnar kan man klara sig bra på engelska med om de inte kan svenska. Svenska, engelska och italienska har rent naturligt blivit viktigare för mig än finska, då jag inte har några finska släktingar.

Genom att jag alltså valt att konsekvent hålla mig till svenska existerar inte den finländska språkfrågeproblematiken för mig. Naturligtvis är det bara desto bättre ju fler finländare som kan både finska och svenska. 20% lär vara tvåspråkiga, och av dem är alla finlandssvenska finländska medborgare det i princip. Jag är undantagen från denna princip då jag föddes som italiensk medborgare, aldrig har bott i Finland ett enda helt år i sträck och tidigt blev svensk medborgare, hur mycket född i Finland jag än är och hur mycket jag än ändå känner det som mitt enda riktiga ursprungsland, som för mig förblir ett land som jag känner mig stoltare över än både Sverige och Italien.

Leif Wager in memoriam

Finlands Gösta Ekman har gått ur tiden, 80 år gammal. Därmed menas inte den nuvarande clownen Gösta Ekman, utan den gamle Gösta Ekman, farfar till den nuvarande, Sveriges mest firade skådespelare genom tiderna och troligen den vackraste. Även Leif Wager var ojämförlig men hade till skillnad från Gösta Ekman en mycket bredare internationell bakgrund och repertoar. Som tvåspråkig finländare hade Leif Wager en dubbel karriär på både den svenska och finska tiljan i både svenskspråkiga och helfinska filmer.

Hans liv var minst lika romantiskt och exotiskt som alla hans roller på scen och film. Han gick som barn på Lycée Montaigne i Paris, som var den stadens finaste pojkskola, där gossarna drillades hårt från åtta på morgon till åtta på kvällen inte bara i skolämnen utan även i hyfs och fason, etikett och god ton, dans och musik - han lärde sig med åren flera instrument, piano, gitarr och saxofon, och var perfekt i operettroller även som sångare. Sitt genombrott på film hade han 1943 mitt under brinnande krig i den eskapistiska "Katarina och greven av Munksnäs" där han spelade mot den lika lysande Regina Linnanheimo i den första av hans över 30 filmer. Han ville gärna själv göra en insats i kriget, då alla hans kolleger och vänner gjorde det, vilket dock försvårades av att han med sin familj bar norskt medborgarskap - hans mor och far, operasångaren Lasse Wager, hade båda norska rötter. Han fick dock tjäna Röda Korset som ambulansförare fram till sitt filmgenombrott, varefter han uppträdde för soldaterna vid fronterna från Ålands yttre skärgård till Vita havet.

Under äldre dagar blev han alltmer självkritisk och gick mer och mer in för karaktärsroller. Här i Sverige visades även dramatiseringen av president Risto Rytis liv, (presidenten som av ryssarna hölls ansvarig för Fortsättningskriget och utsattes för den yttersta vanäran med att dömas till tukthus, vilket naturligtvis förstörde en gammal mans hälsa,) där titelrollen spelades av Leif Wager. Ännu 1997 framträdde han på Svenska Teatern i Helsingfors 75 år gammal som alltjämt outslitlig charmör, men hans största succé måste dock hans insats i "*My Fair Lady*" i rollen som Higgins på 50-talet betecknas som, vilken föreställning gavs 200 gånger på Svenska Teatern med ett så hejdundrande kassanetto, att teaterns skulder sedan 20 år kunde betalas!

Vad jag minns! av Aurelio Lanciai, del 2 : Pojkdrömmar.

Söndagen var alltid spaghettidagen. Pappa hade varit på sin morgonpromenad och stannat en stund i sin affär-butik "*Venetianska magasinet*" i Åbo och sedan kommit hem till den väntande middagen, som mamma färdigställt. Jag var mycket liten och kan inte skilja mellan vad jag minns och vad som berättats mig senare. Vi hade några gäster, bordet var dukat, och vinet i flaskan väntade på att bli serverat. Vi satte oss, och mamma kom in med den rykande kastrullen, och pappa serverade. Aptiten var god, spaghettin utmärkt, vi skålade, och stämningen steg. Plötsligt blev det tyst, pappa rusade upp och försvann, alla de övriga steg upp och pratade i munnen på varann, och endast jag satt kvar, som ingenting begrep.

Eldsvåda hade utbrutit i pappas affär. När han kom fram dit stod polisen och brandkåren och väntade på honom. Den första frågan som polisen ställde honom i en icke vänlig ton var: "För hur mycket har ni försäkrat affären?" När pappa svarade att affären var oförsäkrad blev tonen vänligare.

En del av lagret var rökskadat och måste slumpas bort. Jag minns att varje gång jag kom till affären hängde rökluften kvar och påminde mig om denna söndag. Detta hände troligen 1913, alltså strax före första världskriget, och var en stor förlust

för pappa. Svårigheterna att få varor under kriget gjorde att det tog en lång tid innan han kom i fatt det förlorade.

Det andra svåra slaget kom 1917, när rödgardisterna slog sönder skådefönstret och plundrade affären. En ny vit men blodig herrskjorta hittades bland bråten; den hade tagits från affären bredvid, en herrekipering, som bandage till någon plundrare, som skurit sig på glas: rätt åt honom. Detta påminner mig om det Pörtö-tyska uttrycket: "*Wenn Du mich betragst, werde ich ein Blutiges Hemd nehmen.*"

Från tiden före första världskriget minns jag väl de ryska soldaternas marsch längs med Slottsgatan, hur de inte bara sjöng i stämmor utan också visslade, t.o.m. i terser över eller under melodistämman. 70 år efter händelsen sitter en melodi och fragment av den oförståeliga texten ännu kvar i huvudet.

Den ryska kasernen var också på Slottsgatan. Vi pojkar hade inga svårigheter att komma in på kasernen. Vakterna brydde sig inte om det. En dag såg jag en soldat sitta med en hel brödlimpa i sin famn. Jag sade "*ya hatchoo hlieba*", och utan att blinka skar han limpan i tu och gav mig hälften. Jag sprang hem med den, och mamma blev överraskad och glad. Självt var jag ej förtjust i surlimpa. Lukten från denna i samband med det fett som soldaterna använde för att smörja in sina stövlar var den allestädes närvarande lukten på kasernområdet, "rysslukten".

Under vintern och våren 1917-18 var Åbo behärskat och belägrat av rödgardisterna. Det var utgångsförbud, och gardisterna bevakade stadens gator med påskruvade bajonetter. Det hade kommit ett värregn, och vi pojkar visste, att en sådan kväll kom daggmaskarna till ytan, och det var bara att plocka dem och sälja dem för 1 penni styck. Med var sin cigarrask i handen gick vi på eftermiddagen upp till Samppalinnabackens gräsplaner, som inbjöd till snabb förtjänst. Men det blev sent, och utgångsförbudet var för oss pojkar något mycket överkligt, tills vi, med våra cigarraskar fullproppade med daggmask, stötte på en beväpnad gardist i röd bindel runt armen utanför vår port. Han hade fortfarande geväret på axeln medan han hotade och skrek och använde ett fult språk, medan vi mest bekymrade oss för att daggmaskarna inte skulle rymma från cigarrlåden. Där stod vi tills en av oss, den äldsta, Valter Weber, försiktigt fyllde näven med daggmask och måttade de slippriga daggmaskarna rakt i fejsen (ansiktet) på gardisten. Det var signalen till oss alla att springa åt alla håll, och vi kunde den lokala geografin. Efteråt var vi mycket stolta över denna bedrift, men egentligen gjorde vi andra ingenting annat än sprang.

I vårt hus bodde en fotograf. Han var "rikssvensk" och hade en vacker dotter, som vi alla beundrade. Men han hade också ett stort lager av fotonegativ, som på den tiden förevisades på glas i samma storlek som ett kuvert. Detta lager hittade vi, och vad bättre var, när man kastade negativet singlade det så vackert i luften, och när det slutligen träffade de runda gatstenarna klirrade det så karakteristiskt.

På andra sidan vårt gårdsplank var Åbo saluhall och dess stora parkeringsplats för böndernas hästlass. Vi fröjdades åt anblicken att se negativet segla över planket och sedan höra det välbekanta klirret. Vad vi inte tänkte på var Saluhallens ordningsvakt, som vi alla - även utan dåligt samvete - hade en stor respekt för.

Där stod vi och lekte vår oskyldiga lek, när plötsligt hallvakten i uniformsmössa och röd i ansiktet stod framför oss i porten och därmed stängde den vägen till friheten. Så sprang vi (igen) åt alla håll. Jag minns att han några ögonblick jagade mej, men jag sprang upp på ett skjultak och därifrån på ett högre och vidare över till granngården och var försvunnen och räddad. Men en av kamraterna företog sig att klättra upp för en björk, men det gick inte tillräckligt snabbt, och han blev brutalt nerriven och fick ett ordentligt kok stryk. Han hette Tarmo och blev med tiden posttjänsteman med ansvarsfull post. Jag vet inte om han föll på sin post eller om han fortfarande lever. Fotografens lager fick sedermera vara i fred.

Vi hade också en pianist på vår gård, han var ryss, hette Seth, och han spelade på biograf Scala, där jag upplevde honom bl.a. när jag såg Chaplins 2-aktare. Jag

beundrade honom oerhört, han såg aldrig på tangenterna, bara på den levande bilden, och världens vackraste musik rann ur hans fingrar. Han hade en stor familj, men deras livsrytm var annorlunda än vår, för när jag tyckte mig ha avverkat halva dagen och kom in till dem var de ännu kvar i sängarna. Deras äldsta son var några år äldre än jag, och vi andra var gröna av avund när han kysste fotografens dotter på kind. Men han var ryss, och han hade sin privilegierade uppfostran att falla tillbaka på, och därför kunde han kyssa henne. Såväl fotografen som pianisten försvann till sina respektive länder under första världskriget, och de sände inte några postkort till oss.

När julen närmade sig visste vi pojkar att det blev trångt hos bokhandlarna. Vi visste också att våra föräldrar inte skulle köpa oss de böcker vi ville ha - indianböcker. Vi var tvungna att skaffa oss dem på annat sätt. För att vara säkra på att inte bli ertappade av vare sig föräldrar eller ännu värre - polisen, samlade vi den erövrade skatten i en stor låda i ett skjul på gården. Lådan blev från veckorna före jul till dagen före julafton halvfull och representerade för oss julens högtidsstund men för bokhandlarna en betydande ekonomisk förlust, numera kallad "svinn". Den första bok jag "knyckte" råkade bli den lilla Psalmboken - den var liten och lätt att stoppa i fickan. Men entusiasmen var måttlig när jag levererade den till skattekistan, och någon ögonfröjd var den ej heller där den låg i den stora lådan med sin svarta pärm och gyllene kors bland alla dessa färgstarka pärmar med galopperande mustanger och fjäderskrudade indianer med tomahawken i högsta hugg.

Jag ville *så* gärna äga en bok om en trapper i Canadas vildmarker. Den var tjock och tung och naturligtvis dyr. Jag verkställde min plan så att jag kom med några skolböcker, och bland dessa kartboken (Atlasen) till bokhandeln. Jag gjorde mitt bästa för att verka ointresserad, men hjärtat klappade varmt. Där låg den i all sitt spänningsmättade koncentrat. Jag gick omkring den som katten kring het gröt, men alltför många störande människor stod alltför nära för att jag skulle våga försöket. Vid ett tillfälle kom en av kamraterna och varnade mig: "Du har hängt alltför länge här nu, kom bort, de kan misstänka dig." Men jag var envis och ville ha boken. Så kom då mitt tillfälle, jag lade skolböckerna på "trappern" och greppade hela bunten så att kartboken skymde trappern, som var närmast kroppen, och med till synes lugna steg började jag gå mot utgången. Just när jag var vid dörren lades en tung hand på min axel, och en låg röst bad mig komma till kontoret. Det var en vuxen man, och jag åtlydde uppmaningen, men i samma ögonblick hans hand släppte min axel rusade jag mot dörren. Men just då blockerades dörren av inkommande "betalande" kunder, och nu grep karlen ett fast grepp om min nacke, och jag fördes rakt genom hela lokalen, som kantades av förvånade ögonpar, till kontoret. Han hade säkerligen en längre stund observerat mig och funnit mitt stora intresse för indianavdelningen misstänkt.

Det blev en lång "rafistulering", hans röst var hård, han såg sträng ut, han tyckte inte om att jag hade försökt rymma; jag var skräckslagen, men också i bevekande syfte var det lätt att gråta. Efter uppgifter om namn och adress fick jag slokörad tåga igenom samma lokal, nu mot friheten, med mannens sista ord ringande i öronen: "Det blir en dålig jul för dej, det här."

Väl ute på gatan stod hela gänget och väntade på mig, och deras första fråga var: "Berättade du om oss?" Lättnaden blev stor när jag svarade nekande. Men sanningen var att jag inte ens blivit tillfrågad om eventuella medbrottslingar. Tur eller otur kan man fråga sig, när jag i samma ögonblick kom ihåg att jag i överrockens båda bröstfickor hade var sin tjocka indianbok, införskaffade från annan bokkälla, utan att ha blivit kroppsvisiterad.

Mitt förstörda utseende och min därpå följande dramatiska skildring hade dock gjort sitt djupa intryck på kamraterna, kanske också tanken på eventuella repressalier, och på något sätt insåg vi att vi inte handlat riktigt rätt. Den dagen

slutade vi med det hantverket, och vi använde kvällen till att sjunga alla de psalmer vi kunde från skolan, alla verser, från den psalmbok jag knyckt. Till min obeskrivliga lättnad blev det aldrig några efterräkningar, och föräldrarna visste troligen ingenting om våra förehavanden.

Av olika anledningar var Valter den ledande i vårt gäng. När jag så här långt senare tänker på honom framstår han som en pojke som hela tiden producerade spännande förslag, som vi alla var ivriga att genomföra. Det märkliga var, att vad vi än gjorde, så var det alltid någon "vuxen" som inte tyckte om det; gårdskarlen - numera vicevärd - var vår ständiga fiende, men också kvarterets affärsinnehavare, såsom livsmedels-, delikatess-, barberare-, fotograf- och framför andra charkuteriaffären, med varmstekta köttbullar, var avogt stämnda, för att inte säga hätska mot oss och våra förehavanden. Det var många gånger vi tyckte oss orättvist förföljda. Så här i efterhand realistiskt sett, men också med förståelse, snuddade vi ofta vid lagens gräns. Och dock var det spänningen, icke vinningen, som var den drivande kraften i våra företag. Här dock ett minne, som gav oss otrolig spänning men som för en gångs skull inte störde någon "vuxen".

Vi hade vid något tillfälle sett en film om Monte Carlo med roulette och mycket pengar som bytte ägare, där någon gick ut i månskenet bland palmerna och sköt sig medan andra radade upp sina sedelbuntar framför sig vid det gröna bordet. Detta var mycket fantasieggande, och vi fann genast de nödiga utensilierna. En linjal med knopp på mitten fick tjäna som roulette-snurr, och penningsedlarna ritade vi själva, till en början i låga valörer. Så satte vi oss då runt "rouletten", lät linjalen snurra runt, och det fält där linjalens inritade pil stannade, han vann och sopade in de övrigas insatser. Spänningen blev lika intensiv som de många filmer jag sett under årens gång där frack- och smokingklädda herrar, sekunderade av festklädda och diamantrydda damer, med glasartade ögon följde roulettens ödesmättade rörelse. Spelet höll oss fångslade i veckor, och efter skolan samlades vi för att igen uppleva spelets sötma. Kinderna glödde, och när spänningen steg blev det alldeles tyst runt rouletten. Och så hände det som förr eller senare måste hända - någon blev bankrutt och förlorade allt. Vi övriga tyckte väldigt synd om honom, men samtidigt tyckte vi också att allt hade gått rätt till. Samtidigt erfor vi också att vi blev en mindre vid spelet, och vi förstod att detta skulle fortsätta, eftersom några närmade sig konkursens brant medan andra blivit oerhört rika. Vi förstod oss inte på att bilda en bank, utan den hårt drabbade fick nödigt tilläggs kapital genom att nya sedlar framställdes. Men i rättvisans namn måste de övriga få samma kapitaltillskott. Detta ökade ytterligare de rikas makt och insatser, medan de stackars fattiga fick snålas med sina redan magra insatser. Utan att på något sätt ha eftersträvat detta fick vi plötsligt en skrämmande inblick i vilken makt penningen utövade på oss i spelet och vilket beklämmande underläge den hamnade i, som hade det knaggligt om pengar. Ingen lärare i någon av våra skolor hade på ett så dramatiskt men samtidigt realistiskt sätt kunnat få oss att inse penningars värde. Och ändå var det bara papper - med den samlade penninghögen hade vi inte kunnat köpa ens en karamell.

För att undvika det drygsamma arbetet att pränta mera sedlar, och för att de utblottade skulle kunna hänga med i spelet, gick vi in för att på våra sedlar med hög valör sätta en extra nolla, - och så var inflationen i gång, ett ord helt okänt för oss, men vars förödande verkningar vi snart fick erfara. De ursprungliga små sedlarna i låga valörer, som vi tillverkat med stor flit och med artistiska "gubb-huvuden" på för att på så sätt efterlikna verkliga sedlar, hade nu utökats med större sedlar med högre valörer, men nu framställda med större brådska och med mindre aktning för det konstnärliga utseendet. I takt med inflationen tappade vi också aktningen för valörerna, insatserna blev större, men spänningen uteblev, och efter ytterligare en vecka hade vi helt tappat intresset för spelet. Det märkliga är att de flesta av oss 30 år senare efter krigsslutet 1944, då inflationen i Finland satte i gång på allvar, upplevde

samma utveckling nu i den krassa verkligheten och med bitter erfarenhet, när jag fick löneförhöjning i avsikt att delvis kompensera inflationen, utan att jag gjort någon större insats. Jag minns hur den ökade löneinkomsten för ett ögonblick gav mig en känsla av glädje och tillfredsställelse, - också siffror kan glädja, speciellt då de är klädda i sedlar, - men hur snabbt den försvann och efterträddes av en känsla av misstänksamhet och tomhet, till följd av att jag utan att direkt kunna peka på det hade blivit lurad. Är det möjligt att jag i ett sådant ögonblick omedvetet kastades tillbaka 30 år i tiden och återupplevde barndomens besvikelse i roulettespelet? - Flera år senare i samband med en flyttning fann jag bland mycket annan bråte några med "hundöron" försedda från roulettespelet kvarblivna och slitna sedlar. Papperet var ju ej av prima sedelkvalitet. Vid närmare granskning fann jag, att jag på eget bevåg hade tillåtit mig att lägga till en extra nolla, - rena sedelförfalskningen!

(I nästa nummer : *En god början.*)

Rudolf Steiners andevetenskap

I sitt sista verk "*Die Welt von Gestern*" beskriver Stefan Zweig sin ungdoms upplevelser av Rudolf Steiner:

"I hans mörka ögon bodde en hypnotisk kraft, och jag kunde lyssna till honom bättre och med mer kritik när jag inte såg på honom, ty hans asketiskt magra, av andlig lidelse präglade ansikte var väl ägnat verka övertygande, inte bara på kvinnor..... Det var stimulerande att höra på honom, ty hans bildning var häpnadsväckande, och i jämförelse med vår, som inskränkte sig till litteraturen, var den storslaget mångsidig. Från hans föredrag och även från mångt givande enskilt samtal återvände jag alltid hem på samma gång hänförd och en smula betryckt..... Av hans sökande ande väntade jag mig något stort inom vetenskapen, och det skulle ingalunda ha förvånat mig att få höra talas om en betydande biologisk upptäckt som hans intuitiva snille gjort.... Av hans fantastiska och på samma gång djupa vetande lärde jag mig att den sanna universaliteten, som vi med ungdomlig förmånenhet redan trodde oss ha kommit i besittning av, inte uppnås genom flyktigt läsande och diskuterande, utan endast kan vinnas under långa år av arbete och möda." (ur kapitlet "*Universitas vitae*", sid. 19-20 av 27).

Sådan var han hela livet: en kroniskt överintensiv intellektuell arbetare och nyskapare på lika många olika områden som det hade behövts minst tio livstider till för att kunna åstadkomma allt det som Rudolf Steiner skrev och skapade, vilket omfattar 330 böcker och andra arbeten inom vetenskap, arkitektur, måleri, skulptur, journalistik, redaktörskap, teosofi och hans bestående huvudsakliga livsverk antroposofi, "kunskapen om visdomen hos människan", som han menade att fanns naturligt latent hos alla människor. Den behövde bara väckas till liv, formas, utvecklas och ledas rätt till insikt om människans egentliga andliga natur.

Redan som barn var han en naturlig snillebegåvning som son till en vanlig järnvägstjänsteman söder om Wien, han var ett matematiskt geni som på egen hand lärde sig de antika språken och studerade svåra filosofier som Kants samtidigt som han (som 15-åring) gav privatlektioner åt andra barn för att bidra till familjens försörjning och lärde sig bokbinderi och stenografi. Hans kvicktänkthet och klartänkthet var ett fenomen från början, och med dessa egenskaper skenade han genom livet utan att någonsin skona sig själv. Men hans mest frapperande egenskap, som även var den han själv tillmätte den största betydelsen från början, var hans synska förmåga att kunna urskilja andar, t.ex. avlidnas själar, andar i naturen och den andliga väsens kärnan hos människan. För honom var det en självklarhet redan i åttaårsåldern att han kunde se auran hos vem som helst, känna den, analysera den

och förstå den. Det var som en sorts extraordinär psykisk röntgenblick. Samtidigt som denna förmåga var självklar för honom själv insåg han dock dess begränsningar: han skulle aldrig kunna göra den fullt förståelig för andra. Sin andliga klarsyn skulle han aldrig kunna klä i ord tillräckligt så att andra skulle kunna förstå det. Han hade fått medfödd kunskap i ett universalspråk som bara var självklart för honom själv och som han bara med stor möda skulle kunna inviga ett begränsat antal initierade i: geniets tragedi. Ju större snille, desto större ensamhet och isolering.

Han trodde sig finna själsfränder i teosoferna, och dessa imponerades så av hans kunskap och insikter att de gjorde honom till generalsekreterare för den tyska sektionen av det Teosofiska Samfundet år 1902, när han var 41 år gammal. Men hans äktenskap med teosofin slutade med skilsmässa, och det var teosoferna som uteslöt honom, det var inte han som övergav dem. Teosofernas flummiga hokuspokus med idel spekulationer och fantastier och inte sällan med bedrägerier maskerade som magi som del av deras strategi tillfredsställde inte Rudolf Steiners självklara krav på vetenskaplighet, rationalism, logik och sunt förnuft. Han vederlade aldrig teosofernas fantastiska teorier om Atlantis och Lemuria, förhistoriska okända civilisationer som aldrig kunnat spåras, men krävde för sin egen del en fastare grund och startade så "antroposofin", "människovishet", som ett ödmjukare alternativ till "teosofin", "den gudomliga visheten". Antroposofin som en universellt tolerant andlig inriktning på livet ställde som enda krav på sina medlemmar att de skulle "se något berättigat i en institution som Den Fria Högskolan för Andevetenskap" (1923).

Rudolf Steiner är fullkomligt konsekvent i denna linje. Hans helt och hållet andliga rörelse är från början till slut en vetenskap. Detta kan tyckas som en självmotsägelse, men hela antroposofin kan ses som en djärv och i viss mån lyckad ansträngning att överbrygga denna självmotsägelse genom studiet av faktiska andliga fenomen och experiment med dem och genom dem. Han godkänner och omfattar således (med teosoferna) både buddhism och hinduism och deras livsåskådningar men även kristendomen och judendomen. Han bygger vidare direkt på Giordano Bruno och de andra första astronomerna, den klassiska astrologin, Spinoza och framför allt Goethe, vars samtliga vetenskapliga verk han var den förste att redigera och utge en komplett utgåva av. Hans kanske mest behjärtansvärda insats är inom pedagogiken, som han gav en helt ny inriktning och innebörd och som han utarbetade att även effektivt kunna utveckla och utbilda underutvecklade och efterblivna barn.

Hans enorma humanistiska verksamhet kan alltså betecknas som unikt ensidigt konstruktiv. Genom sin andevetenskap och dess skola har han framför allt skapat en ny sorts folkhem som alla kan känna sig både andligt trygga och fria i. Han ville omforma hela det mänskliga samhället till en odelat trygg miljö med from hänsyn till naturen, med koncentration på rätt miljöjordbruk med biodynamisk och ekologisk odling, och framför allt med de andliga personliga intellektuella övningarna i centrum med koncentration på ren tankeverksamhet, dess förädling, dess förklaring och dess ständiga tillskärpning.

Redan 1912 hade arbetet på Goetheanum inletts, den antroposofiska rörelsens centralskola i Dornach nära Basel i norra Schweiz, med honom själv som arkitekt, en stor träbyggnad utan en enda rak linje med två stora kupoler. Motstånd mötte han främst hos vetenskapsmän, teologer och politiker. I maj 1922 utsattes han för ett attentatsförsök i München av nationalsocialister, och nyårsafton samma år brändes Goetheanum ner. Därmed gick tio års arbete upp i rök, och detta tog Rudolf Steiner mycket hårt. Det är möjligt att han aldrig helt kom över det, fastän han genast började bygga på ett nytt Goetheanum. Han var kanske den yttersta motpolen till allt det som nationalsocialismen senare kom att stå för: våld, intolerans, förtryck och militarism, och att sådant skulle gå segrande fram och krossa allt det han stod för framstod för honom som en oacceptabel tragedi. Idealism hade varit hans hela liv,

medan de började gå segrande fram som gjorde allt för att utrota den eller vända den till dess motsats. Han levde inte tillräckligt länge för att uppleva hur nazismen kom att slå ut i full förödande blom med hela den tysktalande världen och Europa i flammor, men det är troligt att han såg vart det barkade hän och att han ingenting kunde göra - utom bida sin tid på andra sidan graven. Han skrev sin självbiografi, ledde konstruktionen av det nya Goetheanum i betong, ledde antroposofiska utbildningar för läkare, lärare, präster och jordbrukare och satte in antroposofin i dess historiska sammanhang: "Liksom tiden en gång blev mogen för att ta upp den kopernikanska världsåskådningen, så är vår tid mogen för att föra fram läran om reinkarnation och karma till det allmänna medvetandet." Summeringen av hans mission kan formuleras i satsen, att "den som bejakar anden är för livet, medan den som förnekar anden inte främjar livet."

Han var då redan svårt sjuk genom livslångt överarbete och överansträngning och höll sin sista föreläsning 28 september 1924. Ett halvår senare slocknade han på sjukbädden medan Adolf Hitler som bäst förberedde sin "*Mein Kampf*".

Fortfarande domineras världen av militarism, våld, hänsynslöshet och urskiljningslöst förtryck genom makten hos massmedia och kommersialismen medan ensidigt konstruktiva utbildnings- och fredsrörelser som antroposofin fortsätter att bida sin tid och trots allt ändå verka i det fördolda som kanske världens mest effektiva och positiva mullvadsrörelse.

För att nu även komma med någon kritik, så kan man med fog komma med den invändningen mot Rudolf Steiners skrifter, att de ej sällan lider av en flummig pratighet som kan verka oändlig i sin substanslöshet; men alltid när man träffar på detta element visar det sig handla om teosofiskt arvegods. Vi får inte glömma, att Rudolf Steiner i tio år var ledaren för alla tyskspråkiga teosofier (från sitt 41-a till sitt 52-a levnadsår), och detta måste med nödvändighet sätta sina spår. Han inledde ju sin antroposofi först efter denna tid, och man måste ge honom det erkännandet, att allt som är genuin vetenskaplig antroposofi i hans skrifter är nyttigt och användbart, verklighetsbundet material. Den stora skiljelinjen mellan teosofi och antroposofi är just antroposofins konsekventa vetenskaplighet i motsats till teosofins totala avsaknad av all sådan. Rudolf Steiner utbildades som renodlad vetenskapsman, skriftställare och Goethe-specialist, och det enda i hans livsverk som i någon mån gör avsteg från den vetenskapligheten är just sådant som han fick från teosoferna.

Rent allmänt brukar antroposofin anklagas för livsfientlighet genom sin askes och stränga, andliga disciplin. Den förkastar exempelvis all rockmusik och uppmuntrar vegetarianism, sexuell avhållsamhet och arbetsnarkomani - Rudolf Steiner var själv arbetsnarkoman till döds. Till invändningarna hör även att Rudolf Steiner inte hade något sexliv, vilket ur freudiansk utgångspunkt ju självfallet måste leda till överkänslighet, hypokondri och neuroser; men verkar då inte Rudolf Steiners askes och arbetsnarkomani sundare än Freuds kokainism och nikotinism? Enligt freudianerna får man tydligen inte leva utan sex. Andra vetenskapsmän avfärdar hela antroposofin som direkt självbedrägeri och betecknar Rudolf Steiner själv som lika schizofren som Hitler. Antroposofier stämplas som arroganta och överlägsna rasister och antisemiter, men då har man kommit mycket långt från verkligheten. Om man stämplar Steiner och Hitler som identiskt sinnessjuka bortser man helt från den avgörande skillnaden mellan dem, att Hitler var ensidigt destruktiv medan Steiner var ensidigt konstruktiv.

Det är även viktigt att ihågkomma, att Rudolf Steiner själv inte kunde redigera alla de böcker som i hans namn utgavs på grundval av de cirka sex tusen föreläsningar han höll. Om en författare själv inte kan granska vad som trycks i hans namn måste utgåvorna lida av felaktigheter och missförstånd - det säger sig självt.

Alltså är det egentligen bara ett ringa urval av hans skrifter som vi kan lita på som helt hans egna medan de flesta måste läsas med mycket uppmärksamt kritiska ögon.

Reflexioner angående Jules Massenet och Gabriel Fauré

Fastän de har samma födelsedag (12 maj) och med bara tre års mellanrum (1842 och '45) är de nästan varandras motsatser, Massenet en trygg etablerad borgerlig operakompositör av det omfattande slaget med ungefär lika många operor producerade som Verdi, drygt 20, en generös och lugn människa, som föredrog att sitta hemma om kvällarna framför brasan hellre än fester och socialliv, en vän man kunde lita på och varmt trogen den egna familjen, med idel behaglig musik på sitt samvete, som gjorde honom till sin tids ledande franske kompositör efter Gounods bortgång, och Fauré som kontrast en temperamentsfull vulkannatur hela tiden kokande under tryckkokarlocket, en bitter och besviken man, som tvingades arbeta hårt hela sitt liv bara för att överleva medan ingen ville ha hans kompositioner, som han bara hade tid att komponera under sommarledigheter, frustrerad och bitsk, olyckligt gift med en amper fru som han hela tiden tvingades bedraga och som han slutligen skilde sig ifrån. Massenet skonades från det första världskrigets förödande konsekvenser för musiklivet i Paris, då han dog två år innan, medan Fauré fick bära hela katastrofen - och klarade den galant. I själva verket börjar hans liv när han som redan gammal under första världskriget får jobbet som Pariskonservatoriets direktör, vilket passade honom som arbetsnarkoman perfekt. Där börjar plötsligt hans storhetstid som dyrkad Nestor av sina elever, som centralpunkten i Paris musikliv, som ledande musikkritiker och framför allt som ypperlig musikredaktör - han fick i uppgift att redigera utgåvan av Schumanns samlade pianoverk, som var hans favoritkompositör.

Massenet hade det således lätt i livet och nådde tidigt en etablerad ställning som nummer ett som han bibehöll hela livet med tryggt jämnmod, en solid klippa i musikens Paris, medan Fauré bara hade motgångar tills den yttersta katastrofen, det första världskriget, slungade honom upp på triumfens tinnar, där han förblev tills han dog som en mycket gammal man samma år som Puccini, Sibelius, Stenhammar och andra ledande musikstjärnor slocknade för Europa.

Inte mycket av Massenet och Fauré spelas idag, och betydligt mer av Fauré än av Massenet. Meditationen ur operan "*Thaïs*" är väl Massenets outslitliga signatur, som aldrig upphör att förtrolla världen med sin upphöjda lyriskhet, medan Faurés mera strama, lågmälda och personligt färgade kompositioner i det lilla formatet visat sig bestå på de flesta repertoarer. Hans främsta signatur är väl den betagande "*Pavane*", en lugn Andante-melodi med originell harmonik, som alla genast känner igen och aldrig tröttnar på.

Båda nådde alltså höjden av sin tids ryktbarhet, Massenet med lätthet, Fauré efter många om och men, men frågan är om någon av dem hade nått fram alls om de levat idag. När Fauré dog samtidigt som Puccini och Stenhammar och Sibelius lämnade komponerandet slocknade den klassiska musikepoken för att lämna plats åt jazz och skval och vulgär populärmusik, som med decennierna kom att överrösta allting annat. 1800-talets vackra operahus, som byggdes lika mycket för att folk skulle trivas i dem som för att ge plats för musik, ersattes med funkiskolossoer där tekniken var det viktigaste - sedan spelade det ingen roll om de såg ut och kändes som järnvägsstationer. Rockmusiken med dess apkonster, där volym är viktigare än musikalitet, där show är viktigare än estetik, där skrytsamhet och åthävor är allt medan konstnärlig kvalitet fullständigt trängts undan som olönsam, har helt tillåtits slå ut den seriösa och vackra musiken. I stället för Massenets vackra operor och Faurés innerliga melodik har vi skrik och skrån och skrällande elgitarrer, som genom

den maxade volymen tvingas på även oskyldigt folk som inte vill höra sådant och som bara lider därav, som en sorts obligatorisk hjärntvätt, som pådyvlas folket parallellt med all den övriga hjärntvätten genom massmedia och en TV-dumburk vars programutbud ständigt överträffar sig självt genom ständigt lägre intelligensnivåer.

På 1800-talet läste man böcker, stora tegelstensromaner och svåra dryga diktverk, studerade partitur, gick på teatern och njöt av operaföreställningar som dominerades av både visuell och audiell skönhet. Idag sitter man framför TV:n och låter sig hjärntvättas av dokusåpor och skvalmusik som bara produceras kvantitativt för lönsamhetens skull medan kvaliteten blir ständigt mer barbarisk.

I en sådan tid har sådana som Massenet och Fauré, Puccini, Sibelius och Stenhammar lyst med sin frånvaro, ty mot barbarisk kvantitet har det konstnärliga samvetets med möda och under hård självkritik utkristalliserade kvalitetsansträngningar ingen chans.

I anslutning till detta återger vi Laila Roths senaste förord till sina noveller (refuserade). Vi håller fullständigt med Laila Roth om att det skrevs bättre romaner på 1800-talet än 1900-talet.

Apologi för en invandrare, av Laila Roth.

"I Sverige är man inte mycket för att skriva med tårar. Ej heller känslor, och ska det vara kärlek är det bara dess konkreta former som är gångbara. Men all romantik utan sex *måste* inte stinka av sliskig sentimentalitet. Det vet vi, som tvingats pröva på att överleva i ett annat Europa än den svenska nästan tvåhundraåriga freden och välfärden. Världskrig och inbördeskrig överlevs inte bara genom blod, svett och tårar utan framför allt med poesi och insikt i högre värden och mer romantiska världar än den timliga. Europa hade en underbar tradition av hög litterär romantik ända fram till första världskriget, när allting kom av sig och i synnerhet skönheten, som fick det mycket svårt att överleva med bibehållna ideal. En av invändningarna mot föreliggande historieberättande är att det luktar 1800-tal både språkligt och bildligt. Fick då inte 1800-talets magnifika romantradition lov att leva vidare utan att oupphörligt trakasseras som Pasternak, tvingas i landsflykt som Robert Graves, hånas som Graham Greene eller tvingas till självmord som Stefan Zweig? Ska då modernismens bibel som Joyces "Ulysses", Samuel Becketts absurda teater, konstig poesi utan kommatering, rim eller meter och artificiell science fiction helt få dominera och leda fulhetens förryckta århundrade utan konkurrens?

Låt en sista överlevare från det gamla Europa med drömmarna av skönhet och själslig romantik ännu i behåll få överleva, även om det bara må vara som mullvad. Är det för mycket begärt av en outsider-invandrare från en annan värld, som åtminstone var vackrare?"

Shakespearedebatten, del 51: Bacon-Marlowe (forts.)

Christian :

Nåväl, John, men jag är ändå av avvikande mening. De flesta Baconbiografer är pinsamt medvetna om hur Bacon fortsatte att stödja Essex och kung Jakob fastän han visste att de var skurkar, vilket visar en brist på integritet. Det finns ingen sådan integritetsbrist i Shakespeare. Tvärtom, så är integriteten hos Shakespeare hela tiden konstant i perfekt harmoni och omutlighet. Bacon var oskyldig till Essex' fall, det är jag den förste att erkänna, men icke desto mindre accepterade han en stor egendom

som gåva av sin välgörare Essex och var sedan den förste att förråda honom. En anständig människa hade inte gjort så. Han skulle ha resignerat och återgäldat Twickenhamegendomen till den familj han fick den ifrån. I stället sålde han den och fick mycket pengar för det.

I förhållandet till kung Jakob blev Bacon naturligtvis offrad av kungen för hans favorit Buckingham och för dennes korrptioner. Ingenting kan ursäka kung Jakob för detta, och Bacon var fullständigt oskyldig. Emellertid visste ingen bättre än Bacon, att kung Jakob var den största skurken i England, och icke desto mindre tjänade han honom troget och fjäskande undergivet i 18 år och var honom till och med behjälplig i mördandet av Raleigh, den första och sista elisabetanen, 65 år gammal, kronprins Harrys favorit och inspärrad i Towern sedan 13 år av den samme kungen. Bacon måste ha blundat för många oegentligheter för att kunna fortsätta tjäna en sådan kung. Men Shakespeare blundar aldrig för något. Därför finner jag Shakespeares arbeten fullständigt oförenliga med Francis Bacons liv och karriär.

Vem som än skrev Shakespeare, så måste han ha varit oberoende och fri från skyldigheter mot samhället. Liksom för de flesta Marlovianer består mina Marlovianska argument huvudsakligen i argument mot de andra kandidaterna. Vi vet just ingenting om Marlowe, eftersom alla spår efter honom är bortsopade efter 1593. Men medan det föreligger hållbara argument mot Shakspere, Oxford, Derby och Bacon som författaren, så finns det inga alls mot Marlowe när man väl har insett det troliga i att han smet från sin nästan säkra undergång i maj 1503.

Din tur.

John Bede:

Ditt fall är hopplöst men inte allvarligt. Det är som ett symptom. Din önskan att idealisera Shakespeare gör dig blind för verkligheten, och du ser bara vad du vill se: den enda bild som passar in i bilden av din idealiske Shakespeare, som är bilden av Marlowe, som inte existerar. Samtidigt blundar du för vad vi faktiskt vet om Marlowe: alla hans bråk, rättsliga och civila, hans elakhet mot Thomas Kyd, hans obehagliga grymhet, som den exponeras i pjäser som "Tamburlaine" och andra skådespel av utstuderad grymhet och sadism som "Massakern i Paris", "Juden på Malta" och "Edward II". Nåväl, jag hör dina protester, låt oss utesluta "Edward II" från denna diskussion eftersom den pjäsens grymhet är tagen direkt från Holinshedkrönikan, men alla de andra.... Ingen vänlighet, ingen godhet, inga positiva egenskaper finner vi hos Marlowe, bara grymhet.

Försök tänka dig en annan mera trovärdig teori som omväxling. Du kom på fel tåg från början, men du kan fortfarande hoppa av och byta.

All den vänlighet och behaglighet som är så uppenbar hos Shakespeare finner vi hos Bacon, den försiktige bakgrundspolitikern och kronadvokaten. Prisandet av Shakespeare sker alltid i termer som passar exakt in på Bacon och faktiskt bättre på Bacon, en allmänt betrodd man, än på Shakspere, som misskötte sitt äktenskap, plågade sina grannar med stämningar, försummade sina analfabeter till döttrar, som visade sig lika misstänkt litterärt spårlösa som sin far. Men varför, undrar du då, gjorde sig Bacon så mycket besvär för att dölja sitt författarskap bakom den förbaskade typen Shakspere? Det finns bara ett svar. Det behagade Bacon att skapa ett mysterium. Han ville att folk skulle tänka bättre om honom än om Bacon. Han var medveten om hur han komprometterat sig med Essex och kung Jakob och avskydde sig själv för detta, - vem skulle inte ha gjort det, efter att ha förspillt sitt liv på sådan missriktad lojalitet? Så han separerade sitt skaldskaps identitet från sin egen. Tidigare har du sagt att du bara kunde tänka dig Bacon som Shakespeare om Bacon var en multipelpersonlighet. Det är i högsta grad troligt att det var så. Låt oss anta att

han var det, och alla bitar faller på plats. Väl medveten om att han som Bacon var okänd i det politiska såg han till att hans skaldskap förekom separat från sitt officiella och gav det ett annat upphovsnamn för att göra det möjligt för dig och andra att fortsätta idealisera hans teaterskapelser för evigt.

Det finns inga fakta som talar för Marlowe. Alla kända fakta talar för Bacon: pappersspåren, tidpunkterna för produktionerna, hur perfekt Bacons karriär passar in i pjäsernas kronologi, tidpunkten för namnet Shakespeares första uppdykande som pjäsförfattare just i ett mycket kritiskt moment av Bacons karriär, det faktum att Bacon idealiserar Henrik VII lika mycket i sin bok som Shakespeare gör det med de andra Lancasterkungarna i pjäserna (utom just Henrik VII, eftersom denne skulle få en egen bok senare,) det plötsliga avbrytandet av pjäsproduktionen exakt när Bacon blir mera involverad i politiken än vad som är bra för honom, och hur exakt den sista romerska och juridiska pjäsen "Appius och Virginia" passar in i Bacons levnads sista år, - och så vidare.

Du kan inte bortförklara detta sammanhang. Det är alldeles för förbaskat självklart!

Den oåterkallelige Baconianen *John Bede*.

Ahasverus, del 29 : Djingis Khan och Timur Lenk.

Den som kanske mest motsvarade Muhammeds politiska ideal var Djingis Khan, som jag aldrig själv fick se men dock kom i ganska reell närhet av. Han var en herde som skapade historiens största enhetliga rike, en analfabet som var klokare än någon samtida politiker, en barbar med en rättframhet och rättskänsla som motsvarade Salomos, en människoslaktare som var den mest toleranta av alla samtida religiösa fanatiker, islamitiska och kristna. Han trodde på Gud och bekände sig till islam men tog aldrig närmare del av koranen, han förnekade inga andra religioner utan ansåg ingen vara sämre än någon annan, hans världsrrike utan motstycke hade till huvudstad en by bestående av två gator, hyddor samt tält: världens minsta och oansenligaste huvudstad genom tiderna. Hans energi och kraft var utan ände: hade inte döden upphunnit honom hade han även erövat hela Kina. Hans ingrepp i Europa blev förödande för århundraden framåt, ingen har väl så förhärjat Ryssland som han, vilket har satt oläkbara politiska sår i den ryska själen, som om Ryssland aldrig riktigt blivit fritt från och sluppit det mongoliska förtrycket, det gräsligaste förtrycket någonstans genom tiderna.

Av nyfikenhet försökte jag ta reda på hans horoskop. Det var svårt, ty ingen visste exakt var och när han var född. Men genom att ta reda på de viktigaste händelserna i hans liv och ta reda på planetpositionerna då och använda dessa horoskop som transiter kunde jag börja ana hans födelsehoroskop. Slutsumman blev ett horoskop av följande utseende: ett kardinalkors samt en eldtriangel. Solen var i Lejonet, Månen i Stenbocken, Mars i Väduren, Jupiter i Skytten, Saturnus i Kräftan samt Venus förmodligen i stationär ställning i Vågen mitt emot Mars. Det var enligt hans transiter de enda möjliga planetpositionerna, och just så råkade planeterna befinna sig en viss dag på en viss plats i de avlägsnaste och ödsligaste delarna av Mongoliet. Han måste ha varit född ute i ödemarken långt borta från varje känd och okänd by, och han måste ha varit äldre än vad han allmänt ansågs vara, vilket även bättre kan förklara hans förtidiga död. Men hans ascendent och Medium Coeli vågade jag mig inte på att fastställa, fast jag nog skulle ha gissat på att hans ascendent var i konjunktion med solen och att hans himmelshöjd då skulle ha varit i Oxen.

Men en gåta var han så länge han levde och är det än. Fullkomligt obildad var han dock sin tids vettigaste människa och kanske den enda vettiga. Ingen har någonsin varit så praktiskt energisk och det i stor om inte rentav i universell skala, och samtidigt var han kanske alla historiska tiders minst språksamma människa: han sade aldrig ett ord offentligt. Han måste ha varit en filosof och det av stora mått, ty hans vishet var odiskutabel. Han förenade i sig något av Charlemagnes duglighet, Karl XII:s filosofi och Attilas barbari. Han om någon i historien var en övermänniska. Det var synd att jag aldrig fick träffa honom.

Däremot fick jag träffa en av hans efterföljare som nästan uppnådde ett lika väldigt rykte som han, och det var Timur Lenk. Jag fick se honom som gammal då han satt förlamad i sin praktfulla sagostad Samarkand och där slappt vilade på sina lagrar, och jag blev nästan besviken på denne slappe fläskige gubbe som hade gjort så mycket och nu dög till så litet. Men jag fick spela schack med honom, och det var en upplevelse, ty denne man var en intelligent sanningssökare som kunde diskutera med en annan som med en jämlike och därvid glömma all sin härskarmakt. Vi kom att diskutera astrologi ingående med varandra.

"Jag har tvivlat på astrologin i hela mitt liv," sade han. "Jag kan förstå det som en lek och som en hobby, liksom geometri, men alla som tar sådant på allvar måste vara galna."

Till astrologins försvar sade jag helt uppriktigt:

"Jag har också tvivlat på astrologin så länge jag har sysslat med den och tvivlar fortfarande och kommer väl alltid att göra det. Men för varje nytt horoskop jag ställer förbluffas jag på nytt av det otroliga faktum att stjärnorna inte ljuger utan att de talar mera sanning än vad någon människa kan göra. All den sanning som människan är för mänsklig för att kunna uttrycka står skriven i stjärnorna med så ohygglig klartext att astrologerna, som är de enda som kan förstå detta Guds eget språk, var gång de däri läser något nytt måste baxna och förfäras. Får jag se ditt horoskop."

"Det är inte så märkvärdigt."

"Du har Saturnus i Stenbocken, och bara det är märkvärdigt nog. Du har ett labilt kors och en triangel mellan jordtecknena. Du är en typisk jungfru. Låt oss se vad det ger i de högre harmonierna."

"De högre harmonierna?"

"Ett födelsehoroskop är aldrig nog. Det måste fördjupas, om man vill veta hela sanningen. Låt oss se. Den andra harmonin, som handlar om kontakten med verkligheten, ens praktiska möjligheter och allmänna friktioner med omvärlden, ger dig en konjunktion mellan Jupiter och Mars i Fiskarna. Vad sägs om det?"

Den fjärde harmonin, som handlar om kampen för realiserandet av ens livs ändamål, ger dig en Venus i Skorpionen och Månen i Stenbocken. Det skulle tyda på att alla dina livsmål hämmas, att din desillusion blir total, och att intet av vad du åstadkommer skall bli bestående."

"Tack så mycket."

"Den åttonde harmonin skall belysa dina avslutningar och din död. Den ger dig Saturnus i Oxen, en ascendent i Skorpionen, en Medium Coeli i Lejonet, och en lyckopunkt i Vattumannen. Där har vi ett fast kors. Medium Coeli i Lejonet visar att du dör på höjden av din makt, ascendenten i Skorpionen gör summan av din karriär till en grym och blodig historia, Saturnus i Oxen är mycket olycklig, och lyckopunkten i Vattumannen gör dig till en rebell mot dig själv.

Harmonierna blir bara intressantare ju högre upp man kommer. Din nionde harmoni ger dig en konjunktion mellan Jupiter och Venus i tolfte huset: ditt livs högsta sanning är vällevnad, lyx, prakt, rikedom, fåfänga och omåttlighet i allt.

Din tolfte harmoni ger dig...."

"Sluta! Du vet för mycket om mig genom dina förbannade stjärnor! Dra åt helvete med din infernaliska astrologi!"

"Tål du inte höra sanningen?"

"Vilken människa tål att höra någon sanning som har något att dölja? Vem kan stå ut med att höra att en annan vet mera om en än en själv? Försvinn ur landet innan jag får dig!"

"Men vårt schackparti? Skall vi inte avsluta det?"

"Jag är matt. Med din astrologi har du tagit musten ur mig. Jag orkar inte ens mer spela schack, och allra minst med dig."

"Då har du förlorat."

"Ja, men inte mot dig. Jag har bara förlorat mot stjärnorna."

Så slutade vårt schackparti, som blev vårt sista och som aldrig fullbordades. Men det var efter det som han lät uppföra det ena astronomiska byggnadsverket efter det andra och lät hämta astrologer och astronomer från hela världen att begagna sig av dem och rita nya observatorier. Han omgav sig med astrologer, men han blev aldrig nöjd med något av vad de sade. "Bluff. Lögn. Humbug," sade han nästan alltid. "Du bara hittar på. Inte en enda av er har rätt kunnat tyda stjärnornas mening."

Sålunda blev han aldrig övertygad av någon astrolog efter mig, medan han aldrig hade inbjudit någon före mig och efter mig inbjöd hundratals. Men jag var den ende som övertygade honom om något, medan han efter mig, som hade fått honom att tro på astrologi, aldrig mer kunde hitta någon astrolog som han kunde tro på. Och mig hade han nästan flått.

Månadens filmer

Alexander Sokurovs "*Den ryska arken*" framstår i mångt och mycket som ingenting mindre än *Den Idealiska Filmen*, mest av allt visuellt och kompositionsmässigt men även tekniskt, då det är den första film i historien som filmats i en enda tagning. Hitchcock ville göra detta redan på 40-talet med "*Repet*", men filmrullarnas begränsade storlek medförde ändå nödvändiga stopp för byte av film. Till yttermera visso är "*Den ryska arken*" filmad omkring i hela Vinterpalatset eller Eremitaget, båda namnen gäller, kameran rör sig ständigt och åker omkring överallt ut och in genom balsalar och konsthallar, ut på balkonger och genom korridorer, ibland med svindlande fart, och bildkompositionen är närmast musikalisk i sonatform: en brokig allegrobörjan med mycket liv och rörelse, sedan ett långt adagio med få aktörer och långa vistelser i rummet för italiensk konst och Rembrandtrummet, och därpå en överdådig final med en full balscen med favorit i repris. Dock är det inte den tekniska briljansen som dominerar, utan det är snarare ett oändligt nostalgiskt vemod. Petersburg fyller ju trehundra år nu, med anledning av detta är det väl som denna film har gjorts, och meningen är att stadens trehundraåriga historia skall berättas inifrån Eremitaget. Men filmen går inte in på kommunisttiden alls. En korridorscen med likkistor och iskyla är den enda glimt vi får av hela 1900-talet efter 1914. Annars förekommer allt: Katarina den stora, Pusjkin, Nikolaj I:s hela praktceremoniell, den sista tsarfamiljen med de fyra döttrarna i kanske filmens allra mest betagande inslag, men efter den sista förrevolutionära balen gör filmen halt och vill inte gå längre. I den allra sista scenen går alla de lysande gästerna hem genom de oändliga paratrapporna stilla ackompanjerade av en diskret och försynt stråkkvartett i ett oändligt utdraget avsked, inför vilket inget öga kan vara torrt, då skönheten knappast kan bli mera överväldigande.

Andra filmer: Den mycket originella "*Stigmata*" berättade den märkliga historien om en uppstudsigt biskop i Brasiliens djungler som fann ett nytt evangelium från Jesu egen tid, vilket han företog sig att översätta, väl medveten om att det skulle vända upp och ner på hela kyrkan. Hans arbete avbröts av sjukdom och död, men före sin

bortgång fick han Jesu sår på händerna - det är det som kallas stigmata, som Franciscus, Padre Pio och många andra helgon haft - själve Paulus skröt med den saken. En amerikansk turist passade på att snatta åt sig biskopens rosenkrans och skickade den som present åt en väninna i New York. Snart började denna väninna, utan att på minsta sätt vara troende eller ens agnostiker, hemsökas av stigmata. Vatikanen satte genast en inkvisitor att undersöka saken, en före detta vetenskapsman med avslöjandet av heliga bluffar som specialitet, utmärkt väl spelad av Gabriel Byrne. Vad hans undersökning kom att leda till var dock föga välbehagligt för kyrkan: det visade sig att den brasilianske biskopen använde sig av New York-flickan som medium för att arbetet med presentationen av det nya revolutionära evangeliet skulle fortsätta. Hela filmen belamras nästan intill tjatighet med mäktiga imponerande tekniska effekter, trickfilm, m.m, men historien är övertygande. Som grundval för berättelsen ligger Tomasevangeliet och dess öde, som av kännarna anses mera äkta än något av de andra men som Vatikanen envist vägrat erkänna.

Judy Davis har alltid hört till Fritänkarens favoritskådespelerskor, men aldrig har hon varit bättre än nu i filmatiseringen av Judy Garlands liv i tre timmar byggt på hennes dotter Lorna Lufts "Mitt liv med mamma", en helt autentisk och uppriktig intim skildring av hur en barnstjärna helt förstördes av Hollywood från början genom att filmmogulerna gav flickan Frances Mugg-Judy Garland droger för att hon skulle orka bättre i rampljuset. Hon blev aldrig av med drogerna och dog vid 47 år fullständigt utbränd efter en mycket dramatisk karriär av de högsta tänkbara höjder av triumf och berömmelse och de lägsta tänkbara avgrunder av förtvivlan, personlig upplösning, relationskatastrofer och självmordsförsök i massor. Judy Davis gestaltar Judy Garland med den äran och med just den rätta Garlandska inlevelsen - ingen hade kunnat göra det bättre, och det är helt övertygande. Alla shownumren har gjorts med playback, så det är faktiskt Judy Garland själv som sjunger i dem alla, men Judy Davis skådespelarprestation är fullkomligt enastående.

En annan alldeles märkvärdigt vacker och enastående film var bröderna Tavianis italienska filmatisering av Goethes roman "*Valfrändskap*", filmad i Toscana med världens underbaraste miljö med varje bild och scen som en tavla ur Uffizierna och med utsökt väl genomförd och konsekvent dramatisering av en förkrossande tragedi - Goethes roman är torrt och sakligt skriven som en vetenskaplig avhandling och ger därigenom ett nästan omänskligt intryck, medan Tavianis film lyckas med konststycket att få fram just det djupt mänskliga och tragiska i en oförglömlig skönhetsupplevelse....

Lika oförglömlig var den svenska grovt underskattade klassikern från 1962, "*Vaxdockan*" med Per Oscarsson i sitt livs bästa roll som nattvakten som i sin ensamhet tröstar sig med märkvärdiga erotiska drömmar, som konkretiseras genom att en stulen skyltdocka av vax, som han lagt beslag på, får liv och blir hans hemliga älskarinna.... En kusligt realistisk djupt psykologisk studie i vad ensamhet kan ställa till med. Hon (utmärkt spelad av Gio Petré) existerar bara i hans fantasi men blir så levande och verklig, att fastän han slår sönder dockan blir han aldrig av med henne.... Det hela ackompanjeras av Ulrik Neumanns yppersta gitarrmusik i Arne Mattssons expressiva expertregi, som åtminstone i denna film överträffar det mesta av Ingmar Bergman....

Även Fellinis "*La Strada*" från 1954 med tidig förtrollande musik av Nino Rota höll att se igen för femtioelfte gången som vanligt mest för Giulietta Masinas skull - hans tre bästa filmer var de med henne, de övriga två var då "*Cabirias nätter*" och "*Giulietta och andarna*". Även Anthony Quinns och Richard Basehearts roller i denna film hör till deras karriärers bästa.

Medan vi rör oss i Italien får vi inte glömma den förtrollande vackra och dramatiska *"Dangerous Beauty"* med Catherine McCormack i huvudrollen som Venedigs ledande kurtisan på 1500-talet under kriser av pest och inkvisitionsepidemier med den makalöse Rufus Sewell, alltid bra, som hennes passionerade men helt trogna älskare. Denna kvinnostudies mest intressanta aspekt är att hela historien hände i verkligheten. Regissör Marshall Herskovitzs film är baserad på boken *"The Honest Courtesan"* om den märkliga kurtisanen-poetissan Veronica Francos liv i Venedig, som blev 45 år gammal.

Två rysansvärda thrillers har vi också att ta ställning till: det hårresande naturdramat *"Dante's Peak"* om ett livslevande vulkanutbrott med Pierce Brosnan som den geologiska experten som förutspår katastrofen och inte blir trodd, varpå det blir han som får rädda en massa offer, som ändå dör: hans chef blir bortspolad med sin jeep på en bro, som förs bort med syndafloden av smält snö från vulkanen, som exploderar med samma pyroklastiska förödelse som Mount St. Helens i det fasansfulla historiska vulkanutbrottet 1980, som kunde filmas live tills filmarna själva omkom i eldstormen....

Värre utsatt var Denzel Washington i *"The Bone Collector"* om tidernas makabraste mördare i New York, som han som krympling med bara hjärna, huvud och ett finger kvar att röra sig med i sin sjuksäng kom så nära in på spåren, att mördaren till slut själv kom in och försökte även mörda honom med snöpligt resultat - filmen måste ju sluta lyckligt. Det lyckosamma slutet bestod i att Denzel Washington beslöt att uppskjuta sitt självmord på obestämd tid, då det tydligen var roligt att vara krympling och utsatt för mordförsök av sin egen personal....

Men periodens starkaste film var utan tvekan den aktuella filmatiseringen av massakern i Londonderry 1972, då tretton civilpersoner, de flesta 17-åriga pojkar, dödades av panikslagna brittiska soldater och fjorton andra civila sårades. Filmen heter *"Bloody Sunday"* och är en hisnande upplevelse av makalös regi, där regissören med överväldigande övertygelse lyckats finna den rätta dokumentära prägel. Vi får följa med i detalj hur det fredliga demonstrationståget organiserades, hur allt gjordes för att undvika bråk och bråkstakar, och hur de brittiska soldaterna minutiöst förberedde sig just på maxat bråk; hur sedan demonstrationståget just för att undvika bråk valde en annan väg, varvid vid vägskalet alla bråkstakarna valde att fortsätta fram mot centrum, där soldaterna inväntade dem; hur förvirringen tilltog, hur kaoset växte, hur soldaternas spänning oavbrutet tilltog, hur de första skotten avlossades utan att någon visste av vem, hur paniken utbröt, hur gevärselden fortsatte sanslöst trots order om inställd eld, och hur soldaterna efter tragedin "arrangerade" vissa lik med att stoppa spikbomber i deras fickor, så att det skulle se ut som att de haft skäl att ge eld, medan i själva verket ingen enda soldat någonsin såg någon skjuta på dem. Någon enstaka IRA-medlem sköt med revolver mot dem från ett skyddat ställe, varpå soldaterna massakrerade de civila demonstranterna. Tragedin har aldrig förlorat sin aktualitet, och debatten om militarismens urskiljningslösa övervåld och hänsynslöshet som världens värsta monsterfenomen får aldrig tystna.

Den absurda krigsresan, del 2: Kriget i Verona och Biella.

Från kriget hördes bara dåliga nyheter. Brittiska helikoptrar kolliderade i luften, i Basra bombades en flickskola, och i Bagdad bombades civila mål som marknadstorget, medan varken Irak eller Amerika visste om bomben var irakisk eller amerikansk. Samtidigt hävdade president Bush och försvarsminister Donald

Rumsfeld att bara militära mål var utsatta för angrepp. Den amerikanska administrationen verkade lika fjärran från verkligheten som Saddam Hussein och hans terrorregim.

I Verona var Achille bittert besviken på hur Europa hade skött det hela och mest på Frankrike, som han menade att hotade spräcka hela EU. Att Europa var djupt splittrat i Irakfrågan var ett som var säkert, med England, Italien, Spanien, Portugal, Holland, Danmark och Bulgarien mot Frankrike, Tyskland, Belgien, Sverige och Ryssland. Dock hotade frågan knappast spräcka EU, och klokt nog hade EU i de senaste överläggningarna vinnlagt sig om att undvika Irakfrågan och skjuta den åt sidan med tendens till att (med Tyskland som ledare) mer och mer betrakta den som något som egentligen inte hade något med Europa att göra. Att USA är insyltat är ofrånkomligt, men Europa är inte insyltat i USA:s dåliga affärer, om dock England tyvärr är det.

I Italien över lag var meningarna och känslorna ytterst blandade och delade. TV diskuterade kriget non-stop 24 timmar om dygnet. I parlamentet nästan slogs man om saken: stämningen där urartade ständigt och hotade ideligen explodera i handgripligheter.

Ändå tycktes många med förnuftet i behåll betrakta saken som självklar till Saddam Husseins nackdel. Han var en ärkeskurk och folkmördare, och för att få honom likviderad var alla medel tillåtna och nödvändiga. Saken hade förvisso varit självklar, om inte Amerika skött saken så ytterst beklämmande taffligt.

Det var detta som orsakade problemet och som svängde världsfolkopinionen till Amerikas nackdel: de flesta skämdes för Amerika. Redan före kriget hade Joschka Fischer uttryckt dessa känslor i tyska riksdagen inför Rumsfelds besök. Man skämdes för Amerika som skötte saken så maximalt osmidigt, som omöjliggjorde och saboterade alla diplomatiska ansträngningar, som polariserade och skärpte alla motsättningar och som kort sagt framtvängde kriget med att köra över alla alternativ. Det var på samma sätt som Kaisern startade första världskriget: med fasaväckande klumpighet.

Och nu satt amerikanerna och britererna fast där i Iraks sandstormar med nya civila offer varje dag på sitt samvete medan Saddam Hussein skrattade åt dem och hånade dem och alla önskedrömmar om ett snabbt avklarat krig gick upp i rök. Ingen i hela världen ville ha kriget, men nu hade Amerika skaffat hela världen kriget. Det var det som var problemet.

Ett helt annat krigsproblem uppstod inom familjen. Achille var ju hängiven federalist och stod för alla den gamla venetianska republikens ideal om självständighet och oberoende av resten av Italien, medan min farfars far hade varit Garibaldist och Ida hade en annan Garibaldist till i släkten. Achille kunde inte med Garibaldi och det förödande enandet av Italien, och olyckligtvis kom ämnet på tal. Positionerna polariserades genast, och fullt krig utbröt dock utan handgripligheter den här gången, men de animerade diskussionerna ville aldrig ta slut. Jag stödde Ida för den garibaldiska heroismens skull, medan Cristina och Giordano klokt nog höll sig utanför, medan Achille heroiskt höll ställningarna ensam för den venetianska republikens okränkbara suveränitet.

Nästa morgon gällde det för mig att ta tåget till Biella. Senaste gången hade jag strandat med tåget mitt i kaoset av vilda strejker i Milano, så att inga tåg kunnat lämna eller angöra stationen, och resan hade urartat totalt. Denna gång hade Lorella lovat mig att inga strejker var å färde i Milano. I stället vägrade tåget helt sonika lämna Verona. Det bara stod där och rörde sig inte ur fläcken medan ingen visste någonting. Det enda vi fick veta var högtalarnas besked: "Tåget till Milano är tio minuter försenat," "Tåget till Milano är elva minuter försenat," "Tåget till Milano är femton minuter försenat," och så vidare, medan konduktörerna stod på perrongen

och väntade på klarsignal att få stänga dörrarna. Ingen klarsignal kom. Någon gick och tog sig en kopp kaffe. Förseningen växte till trettio minuter. Ingenting hände.

Jag hade 25 minuter på mig att byta tåg i Milano, och sedan var det ett tågbyte till i Novara. Allting sket sig.

Slutligen kom tåget äntligen plötsligt iväg efter 37 minuter. Konduktören försäkrade mig att jag ändå skulle hinna i tid till Milano. Naturligtvis fick han fel. I Milano fick man vänta en timme extra och ringa upp Lorella i Biella för att meddela att hon inte kunde avhämta mig den avtalade tiden. Enda svaret var en automatisk telefonsvarare....

Men fram kom man trots allt och välkomnades lika omåttligt som vanligt. Vi diskuterade hela eftermiddagen om kriget, om Bush' troliga sinnessjukdom (eller efterblivenhet? efteralkoholism?), om europeisk politik, om Rysslands farliga roll i det hela, om oljan och vattnet, som var vad kriget egentligen gällde, medan vi gottade oss åt tjockt svart rödvin och bergsslutningarnas förlovade likörer... Kort sagt, business as usual.

(forts. i nästa nummer.)

Bröllopsresan, del 7: Doktor Sandy om sin självbiografi.

"Ni måste ha någon dålig erfarenhet i ert förflutna för att ha blivit en så dålig kristen, doktor Sandy," sade jag. Han replikerade genast:

"Jag är skotte. Vi skottar är ökända för vår extrema rationalism, men du har rätt: kristendomen i Skottland är ännu värre än i andra länder. Om skottarna är ogina och snåla av sig, så har presbyterianismen bara gjort dem elakare. John Knox var värre än John Calvin, och det var han som från början gjorde regeringen omöjlig för Maria Stuart, vars liv han förstörde. Kristendomens omänsklighet har lurat fram det värsta hos skottarna, och tyvärr är de flesta skottar, i likhet med de flesta människor, inte i stånd till att genomskåda sig själva. De ser grandet i sin grannes öga men inte bjälken i sitt eget, som genom kristendomen blir till en blockerande timmerbråte som gör dem blinda, så de inte ens ser sin granne alls.

Jag är högländare och kommer egentligen från yttre Hebriderna, jag är född och fostrad i havets eget vildaste skum, men jag växte upp i Glasgow och studerade i Edinburgh. Där fick jag lika intressanta kontakter som Conan Doyle på sin tid och fick tidigt upp ögonen för Aids-problemet. Sedan kom karriären, som i motsats till Conan Doyles blev en succé till en början, men glöm det. Det var kristendomen vi höll på med att dissekera med alla dess kräftsvulster och dödkött. Oss emellan sagt är alla religioner likadana, med undantag av judendomen och buddhismen, som har sina klart rationella, universalistiska och panteistiska tendenser, som även hinduismen har något till övers för, och som faktiskt även islam har sinne för inom vissa grenar som Bahai och Sufismen, men som Paulus stängde dörren till från början för kristendomen, världens skenheligaste skurk genom tiderna. Mina erfarenheter av flaskan är bättre än av kristendomen."

"Menar ni att flaskan är en bättre religion än kristendomen?"

"För somliga är alkoholism som en religion men inte för mig. Att umgås med alkoholen är en konst. Den är bra som medicin, men ingen medicin är bra i övermått. Man bör hålla sig till whisky och vin och vissa hybrider där emellan som portvin och sherry, men bastarder som cognac, armagnac och calvados bör man undvika liksom naturligtvis varje form av sprit. Men du har hört mig föreläsa om detta förut. Men den högsta konsten inom umgänget med flaskan är vinkännedomen. Den kan utvecklas i det oändliga."

"Och kärleken, doktor Sandy? Är inte den också en konst som kan missbrukas?"

"Jo, och de flesta missbrukar den. Jag erkänner att jag alltid haft en svaghet för vackra unga män, i synnerhet långhåriga sådana, men jag har aldrig missbrukat kärleken. Jag har även provat på hur det är att vara gift med en god och vacker kvinna, men liksom för David Livingstone var det ingenting för mig. Jag hade viktigare intressen, och jag hade inte tid. Kärleken kräver tid och omsorg, och den man älskar är man lika ansvarig för som för sitt eget liv. Jag kunde inte ta det ansvaret, då jag inte kunde ge det den tid det krävde. Jag kom i fyrtioårsåldern fram till att jag sparade enorma resurser tid och energi om jag lade kärleken helt åt sidan och avstod från allt sexliv. Det har jag gjort sedan dess. Tack vare det kunde min karriär kulminera."

"Men också explodera."

"Ja, men inte genom någon överansträngning eller nervöst sammanbrott. Jag hoppade självmant av efter noggrant rationellt övervägande och har aldrig ångrat det."

"Och ni har aldrig återupptagit kärleken?"

"Jag har inte haft tid. Min självbiografi kommer aldrig att skrivas, och inte ens för dig kan jag berätta allt vad jag gjort, men du vet ju själv hur involverad jag har varit i Sovjetunionens avskaffande och det kalla krigets avslutning."

"Och sedan dess har ni varit engagerad i problemet med islam."

"Detta nya kalla krig mellan rationalismen å ena sidan och alla sinnessjuka fundamentalismer å den andra kommer jag tyvärr inte att få se något slut på. Du kommer kanske att få se det men långt efter min död."

"Ändå lever jag ett långt ohälsosammare liv än ni här i Grekland, doktor Sandy. Ni kan leva tills ni blir hundra."

"Högst 80, troligen mindre. Överskatta inte min skotska seghet. Det enda hälsosamma med min levnad är att jag mest bor här i Grekland, och det gör jag inte för hälsans skull utan för den grekiska mentala hälsans skull, för den grekiska kulturen och traditionen. Rationalismen började här i Grekland, Christian, med Homeros, Pythagoras, Solon och Herodotos, skaparna av den litterära arkitekturen, den rationella politiken, den universalistiska filosofin (före Buddha och Lao-Tse) och den historiska forskningen. Alla folk i Europa har förföljt judarna utom grekerna. Den grekiska toleransen och gästfriheten har alltid överlevt som en ö för sig isolerad i Europa."

"I Norden har judarna aldrig förföljts."

"Det är riktigt, men där var de heller aldrig så många. I Turkiet förföljdes de heller aldrig, medan turkarna desto hårdare förföljde alla andra folk, i synnerhet de oskyldiga armenierna, det kanske enda kristna folk med en sund kristendom. I Polen förföljdes de heller aldrig så länge Polen var självständigt, men desto hårdare förföljde alla andra folk polackerna. De hårdaste judeförföljarna har alltid varit imperialistiska makter, som Spanien och Portugal, Ryssland och Tyskland. Ej heller i Amerika har judarna någonsin förföljts, och jag följer vaksamt med den kritiska utvecklingen för demokratin där. I Grekland började demokratin, som i sig utesluter judeförföljelser. Ej heller i England har judar någonsin förföljts sedan demokratin genomfördes där. Demokratin och judendomen förblir mänsklighetens största hopp."

(I nästa nummer avslutas doktor Sandys bordssamtal, då han talar om äktenskapet.)

Kalender, juni 2003.

- 2 Johnny Weissmüller 100 år.
50 år sedan drottning Elisabeth II:s kröning.
- 5 Tony Richardson 75 år, ("*Tom Jones*" och andra filmer).
40 år sedan Profumo-skandalen.
35 år sedan Bobby Kennedy sköts.
- 6 Aram Khatjaturian 100 år, (24 maj enligt gamla stilen).
- 7 James Ivory 75 år, ("*Ett rum med utsikt*" bl.a.).
- 13 2325 år sedan Alexander den Store dog.
- 14 Che Guevara 75 år.
- 15 Edvard Grieg 160 år.
- 17 John Wesley 300 år, Metodistkyrkans grundare.
- 18 Katten Gustav 25 år (Garfield).
75 år sedan Roald Amundsen omkom.
- 21 Benazir Bhutto 50 år, sin tids vackraste premiärminister (Pakistan).
- 25 George Orwell 100 år.
- 26 Georgie Fame 60 år.
- 29 2050 år sedan slaget vid Pharsalos, där Caesar besegrade Pompejus och blev Roms absoluta härskare.

Lyckliga möten i Ladakh, del 9: Dött lopp i Wanla.

Vi var en imponerande skara entusiaster på morgonen alla med avsikten att vandra till Wanla på två timmar. (Vi märkte senare att guideboken fastställer vandringssträckan dit till minst fyra timmar.) Det var de båda franska paren och jag, och vi hade en underbar gemensam frukost alla tillsammans innan det begav sig. Till sällskapet sällade sig vår dansk, som plötsligt också ville hänga med, med den reservationen, att om två dagar måste han vara tillbaka på jobbet i Köpenhamn. Dessutom led han av ett förbält nackskott, då han fått drag i nacken när han passerat de högsta passen från Manali (på över 5000 meter) i Dannys bil med Jörg drickandes och sjungandes och öppet fönster, bara för att vädra ut spritstanken. Dessutom var hans kondition allmänt i nedan, så han trodde inte han kunde hänga med.

Deras problematiska jeepresa på tre man hand i jeep från Manali, alla tre tämligen amatörmässiga som tre män i en båt, med bara Danny (schweizaren) vid någorlunda bruk av något erforderligt praktiskt sinne, med Jörg hur trevlig och underhållande som helst tills han började dricka och då allt i hans hjärna slog över direkt, så att alla spärrar släppte, så att han antastade och förolämpade alla gäster på hotellet, hela byns befolkning och hela klostret, och med Fritz från Köpenhamn slutligen som den patetiska delen av trion, hela tiden fruktande för den fatala dagen då semestern skulle ta slut, med ryggsrott och nackskott och en kroppsställning som om han var skadskjuten och tämligen överbelastad av komplex och krämpor - alla tre långa och gänliga och magra som stickor, hur roliga och bedrövliga som helst.

Lämnande den trion bakom oss satte vi av mot Wanla. Det äldre franska paret från Strasbourg hade ordnat det så synnerligen väl och praktiskt för sig, att deras hyrda jeep med dess förare och deras bagage skulle vänta på dem i Wanla, varifrån de skulle fortsätta till Leh. De var gamla veteraner och hade fantastiska historier att berätta från tidigare Indienresor sedan 1972, när de första gången kom till Kashmir. Varje dag skulle de då firas med en fest, och det blev nya överväldigande festtillställningar för varje ny by och nytt ställe de kom till. De blev i princip tagna till fånga vart de än kom, och alla skulle göra allting för dem medan de inte fick göra någonting själva. Jag kände igen den mentaliteten och kunde förvissa dem om att

den fortfarande var förhärskande i Kashmir och troligen skulle fortsätta vara det intill tidens ände. Det blev dock för mycket för dem. De fann sig till slut nödsakade att helt enkelt fly.

Han var seismolog och berättade att ingen seismolog eller geolog var verksam i Ladakh, därför att geologin här var fullkomligt obegriplig. Allt var ett enda kaos, veckningarna gick i kors och tvärs och huller om buller, och bara av en enkel sten kunde en geolog i Ladakh få myror i huvudet för mer än en dags och natts mardrömmar. Därför hade Ladakhs geologi egentligen bara studerats från luften via satellit och flygplan, så att man åtminstone kunde kartlägga och få ett hum om de varandra korsande bergskedjornas fundamentala korsordssystem.

I Wanla var allting dött. Förra året hade här varit liv och rörelse med massor av ponnyhästar och campingläger. Nu fanns det bara ett litet tält där man till nöds kunde få litet nudlar och en kopp te. Det sköttes av små pojkar, som arbetade frenetiskt för de ytterst få gäster som förekom. Jag var den första för dagen och gick genast upp till klostret, som var stängt och låst - inte en enda munk förekom. Förra året hade här varit liv och rörelse med puja för full orkester mitt på dagen. Där uppifrån kunde jag se det äldre franska paret komma till byn, genast sätta sig i sin väntande jeep och köra iväg. De ville varken säga adjö till mig eller till det andra franska paret utan behagade föredra att följa sin gamla princip att helt enkelt fly från alla vidare ceremonier.

När jag kom ner hade dock Sandrine, Stephane och jag en angenäm lunch under det enda lilla campingtältet med te och nudlar. Medan vi satt där kom det två expeditioner förbi och rastade. Den ena var mycket omfattande med fem hästar, tre tält, tre anställda guider och kockar, medan det hela beställdes av ett äldre tyskt par, som energiskt spatserade omkring med dessa löjliga professionella vandringsstavar, som ser ut som skidstavar och som alltid ger intryck av att vara i stället för kryckor. Den andra expeditionen omfattade bara tre hästar och en guide och tillhörde ett ungt israeliskt par. De hade färdats 21 dagar genom hela Zanskar från Darsha strax norr om Manali. Hon var mycket söt och rar och angenäm att samtala med medan han tillhörde den vanligare arrogantare typen: stor och kraftig med naturliga översittarlater, en idealisk soldat men dålig världsman.

Intrycket av Wanla var alltså ganska vemodigt jämfört med förra året, då stället hade sprudlat av liv och vackert strålande väder. Nu var inte bara människorna utan till och med solen borta.

Stephane och Sandrine skulle fortsätta till Alchi, så vi skildes där. Jag rekommenderade dem mitt vattenhål i Alchi, det trevliga Choskor, och hoppades få träffa dem där i morgon. Så gick jag tillbaka till Lamayuru - 140 minuter, enligt guideboken minst 4 timme. Förra året hade jag tvingats rasta och vila på vägen, men i år gick det utan.

När jag kom till Lamayuru hade Jörg och Danny åkt iväg med sin jeep till Zanskar, förhoppningsvis utan att Jörg fått någon sprit med sig. Fritz var dock kvar, och snabbt kom även det unga israeliska paret, så vi var åtminstone fyra gäster på hotellet.

När jag besökte Johannes före kvällningen kom vi att fortsätta gårdagens samtal om Einstein, och han kom då även in på Israel.

"De flesta i västerlandet menar att Israel är en amerikansk koloni, och tyvärr har Israel fått mycket av Amerikas översittarmentalitet. Det var inte för ingenting som palestinierna satte i gång sin intifada 1987, samtidigt som Wanunu fick livstids fängelse för att ha avslöjat för en brittisk tidning att Israel hade kärnvapen. Intifadan började helt naturligt som en reaktion mot israelisk översittarpolitik, och för denna politik har Amerika alltid hållit Israel under armarna. Sedan dess har mycket hänt - Kuwaitkrisen, där de olyckliga palestinierna tog parti för Saddam Hussein, och självmordsbombarepidemin, som ingenting kan ursäka. Mot slutet av sitt liv ombads

Einstein bli Israels president efter att Chaim Weizmann gått bort, men han tackade nej. Han ägnade i stället sina sista år åt att med kraft försöka arbeta för atombombsbegränsning och provstoppsavtal. Han slapp uppleva den bittra dagen när Mordechai Wanunu fick livstids fängelse för att ha skvallrat för världen om Israels atombombsprogram."

Han kunde inte komma till Leh när Dalai Lama skulle vara där 5-8 augusti utan måste från Lamayuru fara vidare till Kargil och Srinagar, men han såg en möjlighet att vi kunde träffas ännu en gång under denna resa i Dharamsala om två veckor.

(Forts. i nästa nummer.)

Sars-epidemiens konsekvenser

Tibets gränser har stängts av de kinesiska myndigheterna, och alla sommarens resor till Tibet har inställts, vilket inbegriper alla långt i förväg organiserade Tibetresor av "Läs och Res", "Svensk-Tibetanska Skol- och Kulturföreningen" och "Världens resor". Vi hade planerat en resa till Ladakh igen i augusti, men även den har inställts, inte på grund av Sars, utan på grund av att fyra vänner, som vi skulle ha sammanstrålat med där, även har inställt sina resor. Det blir första sommaren på fyra år utan en resa till Tibetregionen. Vi beklagar.

Göteborg 24.5.2003.